

Apollonios Rhodios: Libyens heltinder og hesperiderne (IV 1305 – 1484)

Oversat af Simon Laursen (2013)

Apollonios Rhodios var en digter, der levede i Alexandria mellem 300 og 250 fvt. Han var blandt de første medarbejdere i den musehelligdom, *Museion*, kong Ptolemaios havde oprettet; men som så mange andre lærde institutioner var også museet – og det bibliotek, der hørte til – hærget af stridigheder mellem de lærde, og Apollonios synes at være faldet i unåde. Meget mere ved man ikke om ham.

Hans hovedværk var *Argonautertoget*, en fortælling i fire sange om, hvordan *Jason*, en ung mand fra *Iolkos* i Thessalien, søn af *Aison*, af kong *Pelias* af Thessalien får ordre til at hente det sagnomspundne gyldne skind af en vædder, *Frixos* havde redet på, da han engang flygtede fra Thessalien til *Kolkhis* helt ude på østsiden af Sortehavet, og hvordan han som leder af en skare helte fra hele Grækenland på skibet *Argo* drager ud for at udføre denne næsten umulige bedrift. Ude i *Kolkhis* møder han troldkvinden *Medea*, der hjælper ham med at få fat på skindet og derefter må flygte med ham til Grækenland.

Der er ingen tvivl om, at *Jason* *formelt* er digtets 'helt'. Men ved hoffet i Alexandria skrev man ikke digte, der var *så* lette at forstå, og det er den dag i dag et stridsemne, om *Jason* *reelt* er en helt – eller snarere en 'antihelt', mens *Medea* faktisk er den, der har overskud til at klare alle problemer, og derfor egentlig er helten. Stykket her sætter helte-temaet på dagsordenen.

Digtet er bygget op af en række episoder, der somme tider ikke hænger særlig godt sammen, uden at man dog kan sige, digtet ikke *er* en helhed. Her er heltene havnet på Libyens kyst uden mulighed for at sejle væk igen.

I stykket om Hesperiderne (fra vers 1393) tales om *Herakles*. *Herakles* havde været blandt argonauterne, da de satte ud fra *Iolkos*, men han forlod dem i slutningen af 1. sang for at finde den unge *Hylas*, der var forsvundet (faktisk røvet af nogle nymfer – men det er en anden historie). Ved samme lejlighed kom *Polyfemos* væk fra skibet, fordi han ville hjælpe med at finde *Hylas*.

- 1305 Nu var de alle velsagtens kommet af dage derude,
navnløst forsvundet og aldrig nået til menneskers kendskab,
skønt de blandt helte var bedst, og uden at fuldbringe dåden.
Men mens de sad og sank hen i hjælpeløs kvide, forbarmed
Libyens ædle heltinder sig over dem – de, som Athene
- 1310 (dengang hun sprang af sin faders pande i strålende vælde)
fandt til at bade og salve sig i de tritoniske vande.
Midt på dagen, da solen sved med de skarpeste stråler
Libyens sand, kom de hen og stilled sig nær *Aisoniden*.
Nænsomt tog de med hænderne kappen bort fra hans hoved.
- 1315 Men som han sad og lod øjnene flakke fra side til side,
grebet af blu for gudinderne, han som den eneste skued,
talte de til ham med venlige ord for at mindske hans rædsel:
"Stakkel – hvorfor har du siddet så længe i hjælpeløs kvide?
Vi ved, I drog på et togt efter guldskindet; vi ved det hele,

1320 alt, hvad I udstod, såvel til lands som til vands, mens I flakked
henover havet – vi kender de store bedrifter, I øved!
Vi er de talende ørkenens guder, rundet af jorden,
Libyens ædle heltinder og døtre af landet, vi bor i.
Rejs dig nu, helt, og hold op med at sidde ved skibet og jamre:
1325 væk dine fæller til virksom dåd! For så snart Amfitrite
atter har fraspændt Poseidons let fremrullende stridsvogn,
da skal I bare betale jer moder det, som I skylder,
siden hun trælsomt har båret jer længe dernede i skødet.
Så skal I nok finde hjem til Akhais hellige landskab.”
1330 Således talte de. Just som de var der, fortog de sig; stemmen
svandt med gudinderne bort. Men Jason undredes såre,
satte sig op på den sandede jord og sagde således:
”Hil jer, stolte gudinder af ødet! Hvad I har forjættet
nu om vor hjemfart, forstår jeg dog ikke. Men fællerne vil jeg
1335 samle på stand og fortælle dem alt, om ellers vi finder
tegn på en udvej – for mange har bedre forstand end en enkelt.”
Talt; han sprang op og kaldte med råb sine fæller til møde,
skoldet af solen og støvet, som løven, der brøler i skoven
for at få fat i sin mage; og bjergenes træklædte slugter
1340 giver en brummende genlyd af løvens rungende brølen;
kvæget, der græsser på sæteren, skræmmes og ryster i rædsel,
ligesom oksernes hyrder. Men råbet fandt heltene ikke
frygteligt – siden det kom fra en ven, der kaldte dem sammen.
Tunge til mode forsamledes kæmperne nær ved. Men Jason
1345 bød de sorgfulde helte ta plads ved skibets fortøjning
sammen med kvindernes skare. Og så fortalte han alting:
”Hør mig nu, venner – for tre gudinder stod, midt i min smerte,
klædte i skind af geder fra halsen og skuldrene nedad
rundt om ryggen og hofterne, ligesom purunge piger,
1350 over mit hoved og læned sig frem. Så fjerned de kappen
blidt fra mit hovede, lod det stå udækt og bød mig at vågne
selv af min dvale og derefter gå for at vække jer alle;
så at betale vor moder det, som vi rettelig skylder,
siden hun trælsomt har båret os længe dernede i skødet,
1355 lige så snart Amfitrite har fraspændt den stridsvogn, Poseidon
letfremrullende kører. Men hvad gudinderne varsler,
evner jeg ikke tilfulde forstå. De hævdede at være
Libyens ædle gudinder og døtre af landet, de bor i;

alt, hvad vi udstod såvel til lands som til vands gennem tiden,
1360 sagde de, kender de til i det små såvel som det store.
Derefter så jeg dem ikke på stedet igen, men en tåge
eller en sky lod dem skjule sig, bedst som jeg så dem.”
Således talte han; alle de andre forundredes ved, hvad de hørte.
Her fandt det største mirakel sted for minyernes øjne.
1365 Op af havet til landjorden sprang der den vældigste ganger;
gylden var manken, der spredte sig over dens pande og nakke.
Først lod den lemmerne ryste saltvandet af sig i strømme,
satte så straks i galop, til fods så hurtig som vinden.
Peleus blev glad og talte derpå til de samlede helte:
1370 ”Nu er forsanden Poseidons vogn (I kan tro, hvad jeg siger!),
spændt fra dens forspand af gudens elskede hustru med hånden.
Moderen er (jeg ser ikke, hvad det ellers kan være)
selve vort skib – for det bærer os virkelig alle i skødet,
plaget af alle de trælsomme prøvelser, vi lod det udstå.
1375 Nu må vi op på de stoute skuldre, med utæmmet urkraft,
løfte det højt over ørkenens sandrige landskab og siden
bære det fluks afsted, hvor den fodrappe ganger gik foran.
Hesten vil ikke gå under i ørknen, og følger vi sporet,
tror jeg, den viser os siden en fjord eller bugtning af havet.”
1380 Det var hans ord, og alle fandt det, som han sagde, forstandigt.
Det, som jeg synger, er musernes ord, og jeg lyder alene
musernes vilje. Og dette er det, som jeg tydeligt hører:
I, som var mægtige sønner af fortidens vældige helte,
bar med storladen styrke i Libyens ensomme ørken
1385 skibet og alt, hvad I havde ombord, højt hævet i luften
oppe på jeres skuldre i samfulde tolv døgn uden at hvile.
Hvem kunne skildre tilfulde det trælsomme slid og de kvaler,
heltene fristed, imens de møjsommeligt stred gennem ødet?
Visselig var de af gudernes blod, de som mægted at udstå
1390 denne bedrift, skønt tvunget af nøden. De bar det bestandigt
videre frem mod den fjerne, tritoniske sø, og med glæde
slap de det ude i vandet ned fra de kraftfulde skuldre.
Ret som et kobbelt af rasende hunde begyndte de alle
jagten på vand i en kilde – den tørreste tørst havde grebet
1395 alle ved sliddet og kvalerne. Jagten var ikke forgæves;
snart var de nået frem til den hellige slette, hvor Ladon,
slangen fra jordens indre, vogtede dagen forinden

endnu de fuldgyldne æbler i Atlas' have, og rundt om
varetog hver hesperide sit eget til liflige sange.

1400 Netop da heltene kom, havde Herakles nedkæmpet slangen
nær ved æbletræstammen – alene med spidsen af halen
slog den endnu nogle slag, men fra hovedet nedover ryggen
lå den åndeløs hen, for gift fra monstret i Lerna,
Herakles' pile var fyldt af, flød den, bitter, i blodet;

1405 fluerne sad og groed i sårenes rådnende skorper.
Jamrende stod hesperiderne der, med de sølverne hænder
lagt på det rødblonde hoved, og heltene nærmed sig stille.
Men da nymferne pludselig sansede, mændene var der,
blev de på stedet til støv og til jord, et mirakel, som Orfeus

1410 hurtigt forstod. Han forsøgte at mildne dem venligt med bønner:
"Smukke og milde gudinder, vi hilser og beder om nåde!
Enten I er at regne iblandt de himmelske guder,
eller I bor under jorden, hvad I kalder jer nymfer
her for jer selv – træd frem, o nymfer, Okeanos' døtre!

1415 Kom, stå frem for vort blik, og vis, hvad vi mest har behov for:
vand fra et udspring i klippen, om ikke en kilde, der kommer
nede fra jorden, gudinder, hvorved vi omsider kan stille
tørsten, der brænder så voldsomt. Og skulle vi sidenhen atter
nå de akhaiske strande på skibets langstrakte rejse,

1420 da vil vi sandelig takke med tusinde gaver og ofre
og gi jer plads ved de hellige fester for store gudinder."
Sådan bønfuldt han dem med sin kraftige røst, og de ynked
heltene i deres kvaler. Og allerførst lod de fra grunden
græs vokse op, og der skød gennem græsset forskellige urter

1425 opad i fart, og til sidst lod de planter gro frem over jorden.
Blomstrende stod de og voksede lodret mod himmelens højder:
Hespere stod som en poppel; et elmetræ blev Erytheis,
Aigle tog form af en pil – og fra disse hellige træer
skiftede de straks og viste den sande skikkelse atter,

1430 ret, som de var – et forunderligt skue. Da rettede Aigle
venlige ord imod dem og svarede således på bønnen:
"Det er jo sandelig vældigt til hjælp imod jeres kvaler,
at denne usling kom hid – den usling, der røved
livet fra slangen, der vogtede her gudindernes æbler,

1435 kun for så at forsvinde – og lade tilbage modbydelig jammer.
Her kom i går en mand, der var altødelæggende voldsom,

kæmpe af krop, og hans øjne lyste som ild under panden –
nåde kendte han ikke. Om skuldrene havde han slynget,
råt, uden garvning, et skind af en uhyre løve; en kølle
1440 bar han af træ, og han dræbte med pile fra buen, han havde,
uhyret her. Men *han* kom jo også til fods gennem ørknen,
plaget af tørst, og han støved omkring overalt i vor have
for at skaffe sig vand. Der var intetsteds noget at drikke,
men der var nær den tritoniske sø en klippe af finde,
1445 som han – skarpsindig, måske, eller rådet af guder –
sparkede hårdt med sin fod – og ud vældede vandet fornedet.
Straks lod han begge hænder og brystet hvile på jorden
så han ku' drikke ufatteligt meget fra klippen, han kløved,
indtil den vældige bug var fyldt op, som et dyr på en græsgang.”
1450 Således sagde hun; heltene ilede glade til klippen,
Aigle fortalte dem om, og de fandt den velsignede kilde.
Ligesom når de jordgennemborende myrer forsamles
vrimlende lige ved hullet, der tjener, snævert, til indgang for boet,
eller som fluer sværmer omkring lidt flydende honning,
1455 grådigt begejstrede, således svirrede alle minyer
tæt om den kilde i klippen, gudinden fortalte, hvor fandtes.
En eller anden af heltene sagde vel, glad, med de vædede læber:
”Det var nu ligegodt – selv i sit fravær har Herakles reddet
os, sine fæller, fortrykte af tørsten – om bare vi kunne
1460 møde ham nu på hans vandring, når selv vi går gennem landet!”
Talt, og til svar stod de op for at udføre det, som han sagde –
skilt fra hinanden gik nogle til ét, og andre til andet.
Sporene var af de natlige vinde bevæget og slettet,
grundet den evige sandflugt. Afsted tog Boreas' sønner,
1465 fulde af tillid til vingernes kraft, og til føddernes lethed
nærede Eufemos tro, som Lynkeus til evnen at kaste
fjernt sit blik og se skarpt; og den femte, der deltog, var Kanthos.
Gudernes vilje drev ham den dag, og hans mandige hjerte,
for at han selv kunne få af Herakles svar uden omsvøb,
1470 hvor han lod Polyfemos tilbage – det lå ham på sinde
klart at få alt at vide fra helten om vennens forsvinden.
Myserne havde han grundlagt en by, og var derefter draget
ud for at genfinde Argo, i håb om at fuldbyrde togtet –
langt var han vandret på jorden og kom til khalybernes rige
1475 nær ved havet – men der blev han endelig standset af Skæbnen.

Under en knejsende sølvpoppel rejste man dér ham en gravhøj,
ganske i havets nærhed. Men dengang formåede Lynkeus
ene af alle at øjne uendelig langt i det fjerne
helten, de søgte – som når man en dag efter nymåne aner,
1480 eller man mener at ane, en bræmme af måne i disen.
Lynkeus vendte tilbage til gruppen og sagde, at ingen
længere mægted at indhente helten. Tilbage kom også
både Eufemos, den fodsnappe løber, og endelig begge
Boreas' thrakiske sønner – og alt deres slid var forgæves.